

**PEDAGOGLARDA EMPATIYA HISSINI RIVOJLANTIRISHNING
PSIXOLOGIK ASOSLARI**

Sayitova Umida Hikmatillo qizi

Alfraganus universiteti
“Pedagogika va psixologiya” kafedrası
dotsent v.b., psixologiya fanlari bo’yicha
falsafa doktori (PhD)
umidasayitova00@gmail.com

Pulatova Gulsanam G`ayrat qizi

Alfraganus universiteti
Pedagogika yo’nalishi magistranti,
safiyapulatova99@gmail.com

Bugungi kunda zamonaviy jamiyat oliy o’quv yurtidan keyingi ta’limga va boy ichki madaniyatga ega bo’lgan har tomonlama rivojlangan ijtimoiy faol pedagog shaxslarni talab qiladi. Har qanday malakali mutaxassis chuqur bilimni talab qilishiga qaramay, o’qituvchining pedagogik faoliyati uchun kasbiy ahamiyatga ega shaxsiy fazilatlar va pedagogik empatiya hissi ayniqsa muhimdir. O’qituvchining faoliyati samaradorligi birinchi navbatda uning shaxs sifatida shakllanishi va pedagogik faoliyatning ma’lum bir sohasida maxsus bilimga ega bo’lgan professional ishchi sifatida shakllanishi ham muhim hisoblanadi.

O’qituvchining mahorati, pedagogik qobiliyati, kasbiy faolligini oshirishdan oldin avvalo ularda o’qituvchilik hissini va empatiyasini uyg’otishimiz kerak. Ular talabalik davrning o’zidayoq o’qituvchida bo’lishi kerak bo’lgan sifatlarni bilim, pedagogik mahorat va empatiya hissini o’ziga singdirib olishlari zarur. Boisi pedagoglarda empatiya hissi va o’qituvchilik ma’suliyati uyg’unligi mavjud bo’lsa, u yangi tajribalarni o’zlashtirishda, yangi materialni o’rganish va uning kasbiy faoliyatiga tadbiq etishi va ta’lim sifatini yuqori darajaga ko’tarishi mumkin.

Ta’kidlab o’tishimiz lozimki, pedagoglarning empatiya hissi va pedagogik mahoratga oid ilmiy tadqiqotlarni S.Ya.Batishhev, A.O.Derkach, E.O.Klimov, T.Kudryavsev, Yu.P.Povarenkov, O.V.Romanova, I.A.Zyazyuna, N.V.Kuzmina, V.V.Ribalka, V.D.Shadrikova va boshqa bir qator psixolog olimlar olib borgan [3].

Empatiya - shaxslararo hodisa bo’lib, boshqa odamlarning fikrlari va his-tuyg’ularini baham ko’rishi, tushunishi va ularning farovonligi haqida g’amxo’rlik

qilishini anglatadi. Empatiya o'qituvchi va o'quvchi jarayonlarning muhim tarkibiy qismi sanaladi. O'qituvchi empatiyasi ikki elementni o'z ichiga oladi: kognitiv va affektiv elementlar [1].

Kognitiv va affektiv elementlarni o'z ichiga olgan o'qituvchining empatiyasi talabalarning ijobiy va salbiy his-tuyg'ularini baham ko'radigan talabalar holatini har tomonlama tushunishni va ularga g'amxo'rlik ko'rsatishni yuzaga keltiradi [2].

O'qituvchining empatiyasi o'quvchilar va o'qituvchilarning o'zaro munosabati doirasida rivojlanishi bilan bog'liq hisoblanadi. Bir tomondan, o'qituvchining empatiyasi o'quvchilarning ilmiy yutuqlarini ularning o'rganish motivatsiyasini, o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarini rivojlantirishi mumkin. Boshqa tomondan, o'qituvchining empatiyasi nafaqat talabalarni o'rganishga jalb qilishni rag'batlantirishi, balki turli xil etnik kelib chiqishi bo'yicha ijtimoiy adolatlilikga erishishga yordam beradi. O'qituvchining empatiyasi talabalarning rivojlanishiga yordam berishda muhim rol o'ynaydi va ularning kasbiy o'sishiga yordam beradigan o'qituvchilarning shaxsiyatining hal qiluvchi xususiyatidir. Misol uchun, empatiya o'qituvchi - o'quvchi munosabatlari va qulay o'qitish muhitini o'rnatish orqali o'qituvchilarning ixtisoslashuvini samarali tarzda osonlashtiradi.

Barchaga ma'lumki, tarbiya va ta'lim tizimida o'qituvchi asosiy o'rinni egallaydi, chunki u o'quvchining ta'lim taraqqiyotini belgilaydi. O'qituvchi ishining dolzarbligi nafaqat unga tegishli bo'lgan ta'lim va tarbiya usullari bilan belgilanadi, balki uning shaxsiyati, pedagogik mahorati, pedagogik empatiya hissi, xarakteri, mehnatga ijodiy munosabati, o'quvchilar bilan munosabatlari bilan belgilanadi

Shuningdek, o'qituvchiga xos bo'lgan quyidagi hislatlarni ajratib o'tishni joiz deb bildik:[1]

- muloqot madaniyatiga ega bo'lishi va muloqot etikasini bilishi lozim;
- empatiyaga qobiliyatlilik va xuchmuomalalik (taktika) ko'nikmasi mavjudligi;
- nizolarni oldini olish va hal eta olish ko'nikmasi;
- ma'lumotni tez va to'g'ri qabul qila olish, tahlil qila olish va uni yetkaza olish ko'nikmasi;
- o'zaro munosabatlarni tartibga solish;
- ishonch qozona olish mahorati kabi ko'nikmalar.

O'qituvchilarining vazifalari o'quvchilarning zarur darajadagi bilimlarni o'zlashtirishiga, ko'nikmalarni shakllantirishiga yordam berish, ijtimoiy voqelik

VOLUME-3, ISSUE-3

to'g'risidagi tasavvurlarini shakllantirishga, ularni tahlil etishga o'rgatish, taqqoslash va umumlashtirishlariga ko'maklashish; yaxshi inson bo'lib yetishishlariga turtki berish; ularni axloqiy va ma'naviy kamol topishga yo'naltirish, jamiyat talablariga javob beradigan inson sifatida kamol topishga yordamlashishdan iborat.

Xulosa qilib aytganda, o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi munosabatlarni samarali qilish - bu o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi tarbiyaviy, va empatik o'zaro ta'sirlar orqali o'quvchilarning yaxlit rivojlanishi va farovonligini birinchi o'ringa qo'yadi. O'qituvchilar empatiya, muloqot, hamkorlik va o'zaro hurmatni ta'kidlaydigan insonga yo'naltirilgan o'qitish amaliyotini qo'llash orqali o'quvchilar o'z intilishlari va maqsadlariga erishish uchun o'zlarining qadr-qimmatini, qo'llab quvvatlanayotganini va ilhomlantirilishini his qiladigan ijobiy va kuchli ta'lim muhitini yaratishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Рзаева, Ж. В. Развитие эмпатии у студентов педагогических специальностей: учеб.-метод. пособие/ Ж. В. Рзаева. — Барановичи: РИОБарГУ, 2010. — 90 с.
2. Rustamovna, N. S. (2023). Understanding empathy: an essential Component of human connection. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(10), 378-382.
3. Arziyeva, G., Shodmonaliev, D., & Maqsudova, A. (2024). Empatiya va uning tadqiq qilish ro'li. *Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal*, 1(8), 25–30.